

Список використаних джерел та літератури:

1. Большая советская энциклопедия [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.cultinfo.ru/fulltext/1/001/008/130/>
2. Згуровский М. З. Исследование социальных процессов на основе методологии системного анализа / Згуровский М. З., Доброногов А. В., Померанцева Т. Н. – К., 1997.
3. Клокар Н. І. Андрагогічна модель підвищення кваліфікації педагогів на засадах диференційованого підходу [Електронний ресурс] / Н. І. Клокар // Народна освіта. Науково-методичний електронний педагогічний журнал. Випуск 1., 2007. – Режим доступу до журн. : <http://www.nbuiv.gov.ua/e-journals/NarOsv/2007-1/07knizdp.htm>.

Аннотація

Т.А.Махія

Научные принципы построения модели системы развития управленческих умений руководителей дошкольных учебных заведений в повышении квалификации

В статье определены научные принципы построения модели системы развития управленческих умений руководителей дошкольных учебных заведений (ДУЗ) в повышении квалификации (ПК) и подано краткое описание ее составляющей.

Ключевые слова: модель, моделирование, система, принцип, концептуальная, смысловая, технологическая и диагностическая составляющая модели системы развития управленческих умений руководителей ДУЗ.

Summary

Т.А.Махія

Scientific Principles of Construction of the Model of the System of Development of Administrative Abilities of Managers of Pre-School Educational Establishments in Improvement of Professional Skills

Scientific principles of construction of the model of the system of development of administrative abilities of managers of pre-school educational establishments in improvement of professional skills are determined in the article, the brief description of its components is given.

Key words: model, design, system, principle, conceptual, semantic, technological and diagnostic component of the model of the system of development of administrative abilities of managers of pre-school educational establishments.

Дата надходження статті:

„6” червня 2010 р.

УДК 371.134+37.064.2:316.61(045)

В.М.МАХІНОВ,

кандидат педагогічних наук

(м.Київ)

Вплив соціокультурного фактора на формування комунікативної компетенції майбутнього вчителя

Актуальність дослідження обумовлена значущістю соціокультурного чинника навчання іноземній мові для розвитку та формування особистості студентів педагогічних вузів, для їх підготовки до професійного спілкування на міжкультурному рівні.

Ключові слова: соціокультурний компонент змісту навчання іноземній мові, соціокультурний аспект навчання іноземній мові, іншомовна комунікативна компетенція, міжкультурна комунікація, шкільна освіта, загальноєвропейський освітній простір.

Постановка проблеми в загальному вигляді та аналіз досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... В основі сучасних технологій іншомовної освіти студентів лежать пошуки оптимальних шляхів досягнення комунікативної компетенції.

Проблема комунікативної компетенції прямо або опосередковано перебуває у полі зору і лінгвістів, і методистів (О.М. Леонтьєв, Л.С Виготський, Ф.С. Бацевич, Ю.М. Караулов, М.І. Пентилюк, Т.А. Ладиженська, В.Я. Мельничайко, Л.В. Скуратівський та ін.). Більшість мовознавців вважають, що комунікативна компетенція складається з мовної (знання законів мовного ладу), мовленнєвої (уміння володіти мовними законами), предметної (професійні, наукові, енциклопедичні знання), культурної (знання про культурні предмети і явища, поняття та образи).

Вивчення філософсько-педагогічних тенденцій в освіті здійснювалось на основі розуміння: освіти як способу буття людини в універсумі культури; особистості – як самоцінності і цілі з врахуванням суспільного характеру її буття; освітньо-виховного процесу – як поступової самореалізації і самоактуалізації особистості; гуманістичної педагогіки – як науки про виховання людини, побудованої на засадах врахування цілей саморозвитку людини, пристосування змісту, форм і методів освіти до особистості при поєднанні цього з орієнтацією їх на певні імперативи, на визнанні можливості засобами педагогіки „олюднити” освіту і світ.

Фундаментальна педагогічна наука визначає основною метою мовного навчання мовленнєву компетенцію, як „володіння вміннями і навичками вільно, комунікативно виправдано користуватися мовними засобами при сприйнятті (слуханні і читанні), створенні (говорінні й письмі) висловлювань у різних сферах, формах, видах і жанрах мовлення”.

Дослідники на методичному рівні вичленовують окремі види компетенцій: мовну, мовленнєву, соціокультурну, функціонально-комунікативну [9]; мовну, соціолінгвістичну, стратегічну, комунікативну [14] й деякі інші. Але всі вчені погоджуються, що рівень сформованості всіх різновидів компетенції, як і мовленнєвих умінь та навичок, перевіряється лише під час спілкування й визначає рівень комунікативної компетенції. Тому вважаємо за доцільне головною метою мовного навчання бачити саме комунікативну компетенцію. До того ж, структура сучасної мовної освіти зорієнтована на розвиток у школярів усіх складових комунікативної компетенції.

Формулювання цілей статті... Мета статті – визначити вплив соціокультурної трансформації в суспільстві та компоненти змісту навчання іноземної мови як систему знань, умінь та навичок, що сприяють розвитку соціокультурної компетенції студентів, формуванню мовної особистості та її світогляду, моралі та поведінки, готують до життя в багатокультурному суспільстві.

Виклад основного матеріалу... Згідно із чинними навчальними програмами формування комунікативної компетенції передбачає: вивчення правил організації мовної системи (мовна змістова лінія), розвиток умінь і навичок досконалого володіння засвоєними лінгвістичними знаннями (мовленнєва змістова лінія), ознайомлення студентів з основним культурним надбанням країни, мова якої вивчається, і людства в цілому й тим самим сприяння розвитку духовно багатой особистості (соціокультурна змістова лінія), удосконалення різних мислительних операцій – порівняння, узагальнення, аналіз, конструювання, систематизація (діяльнісна змістова лінія, що реалізується через процес навчання).

Вирішити ці питання теоретично може загальна соціокультурна теорія, яка розглядає громадянина і особу в системі суспільних відносин, та системи освіти і виховання, які є засобом реалізації філософських цінностей і практичних потреб суспільства, як практичні засоби формування громадянина. Є різні підходи до визначення соціокультурної теорії: від ототожнення її з соціальною філософією (і в цьому є значний сенс) до теорії формування і самореалізації особи в контексті культури нації, держави, суспільства (тут багато чого залежить від визначення змісту категорії „культура”). У цьому сенсі соціокультурна теорія розглядається як теорія формування і розвитку різного рівня культур: людства, субрегіональних (європейська, азійська, африканська), національних, регіональних і т. д., які в діалектично синтезній формі складають історико-культурний процес.

Соціокультурна теорія дає методологічні й світоглядні орієнтири аналізу різних елементів цього процесу по горизонталі (історико-культурний процес цивілізацій, країн, народів) і по вертикалі (історико-культурний процес суспільства, держави, етносів країни, класів, верств, особи).

Оскільки мова як явище універсальне охоплює всі сторони нашого буття і свідомості, то мовленнєва компетенція не може сформуватись без тісного зв'язку з іншими науками. У свою чергу, комунікативна компетенція як основна мета мовної освіти передбачає оволодіння учнем комплексом певних знань, умінь і навичок для забезпечення всебічного розвитку.

На практиці комунікативна компетенція студентів складається з мовних знань і мовленнєвих умінь та навичок (мовна освіта), що формуються на широкому позамовному матеріалі (предметна і культурна компетенція). Позамовний матеріал студенти засвоюють в основному з трьох джерел:

1. Через соціокультурні (культурологічні) теми, які пронизують мовну і мовленнєву змістові лінії (тексти дидактичного матеріалу до аспектичних уроків і уроків з розвитку зв'язного мовлення);
2. Через міжпредметні зв'язки, здійснювані впродовж навчання згідно з програмовими вимогами;
3. Через інтегроване навчання або інтегровані заняття.

Якщо перше джерело позамовних знань студентів досить потужне, бо соціокультурна освіта лежить в основі сучасного уроку в школі, то міжпредметні зв'язки, а з ними й інтегровані уроки, реалізуються у школі ще недостатньо і мають епізодичний характер.

Тому соціокультурна теорія завжди прагне пов'язати в цілісність три підходи до суспільства: філософський, коли розглядається сенс розвитку суспільства і людини; соціологічний, коли суспільство розглядається як соціум (соціальні структури, інститути, відносини, норми, дії) і культурологічний, коли суспільство розглядається як породження загального процесу культуротворення, де системи виховання, освіти, науки відіграють найважливішу роль.

Необхідність здійснення взаємозв'язку вивчення мови з іншими предметами розглядалась у методиці давно. На це вказували Я.-А. Коменський, К.Д. Ушинський, Ф.І. Буслаєв, В.О. Сухомлинський та ін. Сучасний підхід до навчання іноземної мови теж акцентує увагу на важливості міжпредметних зв'язків. Автори Концепції когнітивної методики навчання української мови зауважують, що „джерелом розвитку інтересу до вивчення української мови можуть стати міжпредметні зв'язки в навчанні, особливо мови з літературою, історією, географією, образотворчим мистецтвом, музикою” [5, с.6]. У Концепції мовної освіти 12-річної школи зазначено, що врахування міжпредметних зв'язків „сприяє поглибленому розумінню мовних явищ, розширенню кругозору учнів, формуванню в них умінь застосовувати суміжні знання з інших предметів” [11, с.63]. Провідні вітчизняні методисти наголошують на потребі системної роботи для здійснення міжпредметних зв'язків під час навчання української мови, адже вони

„виступають як дидактична умова, що сприяє піднесенню рівня науковості і доступності навчання мови, значному посиленню пізнавальної діяльності учнів, поліпшенню якості знань і навичок”.

Соціокультурна теорія завжди прагне пов'язати в цілісність три підходи до суспільства: філософський, коли розглядається сенс розвитку суспільства і людини; соціологічний, коли суспільство розглядається як соціум (соціальні структури, інститути, відносини, норми, дії) і культурологічний, коли суспільство розглядається як породження загального процесу культуротворення, де системи виховання, освіти, науки відіграють найважливішу роль.

Соціокультурна теорія має за мету не тільки поєднати філософський, соціологічний і культурологічний підходи до аналізу суспільного життя, але й проінтерпретувати історичні форми суспільного життя (чому одні народи живуть так, інші – за іншими способами буття), обґрунтувати різні системи соціальної комунікації. Ця теорія формується на стику багатьох наук: культурфілософії, соціокультурної антропології, соціології культури, синергетики, культурпсихології, філології, історії культури, історії філософії і соціології та інших. Вона інтегрує знання різних наук про суспільство, його культуру, моделює соціокультурні конфігурації різних епох, народів, верств, станів, виявляючи і систематизуючи риси своєрідності різних соціокультурних світів. Наприклад, такий етнос, як слов'яни, породив цілу низку якісно різних культурних світів, способів життя так, що інколи розмови про спільну слов'янську культуру сприймаються як примітивне спрощення, як не досить конкретна абстракція, якщо не знайти і не показати спільну основу слов'янських культур.

Дійсно, соціокультурна теорія орієнтована на пізнання того спільного, що пов'язує різні форми соціокультурного існування людей: мова, традиції, спосіб економічної діяльності, релігія, форми державності, побут і т. д. Тобто, вона розглядає зміст і форми соціокультурного буття людей з позицій цілісного розуміння історії, з позицій соціально-філософського усвідомлення її всезагального змісту і рушіїв. Як тільки суспільствознавець здійснює спробу охопити епоху в єдності з минулим і майбутнім, то він звертається до її філософського осмислення.

У той же час соціокультурний підхід не є універсальним, і його пізнавальна цінність страждає від еkleктизму розуміння сучасної культури (дехто називає це „поліфонією”, „мозаїчністю” і т. д.). Але навіть у такому стані культурологічний підхід дає можливість застосувати досить ефективні гуманітарні підходи і методи до аналізу суспільств, їх освітніх і наукових систем.

Оскільки соціокультурні теми, що впроваджуються через мовну і мовленнєву змістові лінії, забезпечують входження студентів у соціокультурний простір, тобто формують культурну і частково предметну компетенцію, то зв'язок мови із суміжними предметами органічно доповнить процес всебічного розвитку молоді. Усі міжпредметні зв'язки розширюють знання студентів, формують їхню комунікативну компетенцію. При цьому залежно від мети, значення та способу застосування позамовний матеріал може носити інформаційний характер або служити для їх мовленнєвого розвитку.

Тісний міжпредметний зв'язок у навчанні іноземної мови забезпечується такими мовленнєвими завданнями, як діалоги на позамовному матеріалі, переклад українською мовою текстів з іноземної мови, створення висловлювань публіцистичного чи наукового стилю (статей, нарисів, есе) на історичну, політичну, екологічну теми тощо. З метою посилення навчальної функції такі справи можуть мати спеціальні граматичні, орфографічні, пунктуаційні, стилістичні завдання.

Фундатори культурологічного підходу до суспільного життя В. Оствольд (вперше застосував термін „культурологія” в 1909 р.) та Леслі А. Уайт (самостійно застосував цей термін в 1939 р. в антропологічних дослідженнях) розглядали його як відносно самостійний у науковому аналізі. Але сьогодні культурологічний підхід все частіше пов'язується з соціологічним, загальнофілософським і соціально-філософським. Відомий культуролог і філософ Едуард Маркарян пропонує наступні принципи дослідження культури:

- а) розуміння суспільства як універсальної адаптивно адаптуючої системи;
- б) розуміння людської діяльності як специфічного прояву інформаційно керованої життєвої активності;
- в) розуміння культури як супербіологічної універсальної технології людської діяльності, її адаптивного і оптимізаційного механізму;
- г) розуміння динаміки культурної традиції як універсального механізму відтворення і зміни суспільств і основного носія життєвого досвіду, який проявляється в процесах формування, дії й трансформації будь-яких групових видів діяльності.

Отже, Е. Маркарян розглядає соціокультуру як специфічний механізм людської діяльності та еволюційної самоорганізації соціального життя. „Дві ідеї, – пише він, – становлять для мене найбільшу цінність. Одна – це ідея культурології як інтегральної науки культурних феноменів, запропонована Леслі Уайтом. Друга – це ідея культури як специфічного засобу людської адаптації” [1, с.84]. Головна функція культури, за Е. Маркаряном, – зробити можливим існування соціального життя як особливої природної самоорганізації людського соціального життя. І це є пізнавальним принципом корелятивного вивчення загальних і локальних якостей і рис культурної еволюції, котрі ставить і розв'язує [1, с.92-93].

В умовах розповсюдження новітніх технологій усе більшого розвитку набуває інтегроване навчання, яке на практиці виявляється в інтегрованих уроках. Дидактика розрізняє повну і часткову інтеграцію. Повна інтеграція полягає в органічному поєднанні в одному курсі різних навчальних дисциплін: читання, письмо, усне мовлення об'єднані в мистецтво мовлення, а фізика, хімія, біологія, астрономія – у природознавство. Така інтеграція поширена в зарубіжних школах. Інтегровані уроки ґрунтуються на частковій інтеграції – поєднанні матеріалу з різних предметів, підпорядкованому одній темі. Інтегровані уроки іноземної мови найчастіше бінарні – на основі поєднання з літературою, образотворчим мистецтвом, історією, музикою, зарубіжною літературою. Методисти і досвідчені словесники-практики пропонують розробки уроків, які поєднують словесну творчість із різними видами діяльності дитини у початковій школі (грою, спілкуванням з природою, музикою, образотворчим мистецтвом, драматизацією, дослідницькою діяльністю), а це, на їх думку, дає можливість організувати „оволодіння граматичними вміннями й правописними навичками через розв'язання мовленнєвих завдань, глибоко індивідуалізувати навчання, досягти значних зрушень у загальному розвитку учнів”. У методичній літературі такі заняття отримали назву уроки мови і мовлення.

Отже, соціокультурні диференціації значною мірою залежать від комплексу соціально-демографічних, історичних та етнічних умов. І вони, в свою чергу, впливають на соціальні адаптаційні процеси в суспільстві, соціальну структуру, бо певні вакантні місця заповнюються також із врахуванням мови і специфіки культури. На процес соціально-культурної трансформації спроможні позитивно впливати такі якості-характеристики мовної особистості: мовна відкритість і доступність; соціально-діяльнісна спрямованість; адаптивно-акумуляюча характеристика; соціально-культурна пізнавальна мотивація; мисленнева індивідуалізація світу; культурно-репрезентативна якісна визначеність; естетико-мовний профіль особистості.

Таким чином, становлення нової освітньої парадигми пов'язано передусім з культурологічним поворотом в суспільстві і в освіті. В умовах соціокультурної трансформації суспільства необхідно приділяти особливу увагу специфіці тезаурусу і мовної практики студентів – майбутніх педагогів, з врахуванням флуктуації мовного середовища, його інтегруючих та дезінтегруючих тенденцій.

Список використаних джерел та літератури:

1. Боринштейн Є. Соціокультурні особливості мовної особистості / Є. Боринштейн // Соціальна психологія. – 2004. – № 5 (7). – С.63–72.
2. Гофрон А. Методологічні дослідження освітніх теорій / А. Гофрон // Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти : зб. наук. праць. – Харків : НТУ „ХПР”, 2004. – Вип. 3 (7). – С. 113–121.
3. Головаха Є. І. Суспільство, що трансформується. Досвід соціологічного моніторингу в Україні / Є. І. Головаха. – К., 1997. – С. 13–111.
4. Гумбольдт В. О различии строения человеческих языков и его влияния на духовное развитие человечества (1830 – 1835) / В. Гумбольдт // Избранные труды по языкознанию. – М., 1984. – С. 15–142.
5. Дейк Т. А. Язык. Познание. Коммуникация / Т. А. Дейк. – М., 1999. – С. 3–72.
6. Методологія, теорія і практика соціологічного аналізу сучасного суспільства : зб. наук. праць. – Х., 2002. – С. 3–122.
7. Потебня А. А. Эстетика и поэтика / А. А. Потебня. – М., 1986. – С. 11–155.
8. Сепир Э. Коммуникация / Э. Сепир // Избранные труды по языкознанию и культурологии. – М., 1993. – С. 3–91.
9. Соссюр Ф. Труды по языкознанию / Ф. Соссюр. – М., 1977. – С. 4–142.
10. Українське суспільство 1992 – 2002 (соціологічний моніторинг) / за ред. Н. В. Паніної. – К., 2003. – С. 12–82.

Аннотація

В.Н.Махинов

Влияние социокультурного фактора на формирование коммуникативной компетенции будущего учителя

Актуальность исследования обусловлена значимостью социокультурного фактора обучения иностранному языку для развития и формирования личности студентов педагогических вузов, для их подготовки к профессиональному общению на межкультурном уровне.

Ключевые слова: социокультурный компонент содержания обучения иностранному языку, социокультурный аспект обучения иностранному языку, иноязычная коммуникативная компетенция, межкультурная коммуникация, школьное образование, общеевропейское образовательное пространство.

Summary

V.M.Makhinov

Influence of Sociocultural Factor onto the Formation of Communicative Competence of the Future Teacher

The research urgency is caused by the importance of the sociocultural factor of teaching foreign language for development and formation of personality of students of pedagogical high schools, for their preparation for professional dialogue at intercultural level.

Key words: sociocultural component of the content of teaching foreign language, sociocultural aspect of teaching foreign language, foreign language communicative competence, intercultural communication, school education, the all-European educational space.

Дата надходження статті:

„16” червня 2010 р.